

DAGMAR ŠTEFANCOVÁ

Tisky do roku 1700 v Národním muzeu – Českém muzeu hudby.

**Praha: Národní muzeum 2019,
234 stran. ISBN 978-80-7036-489-5.**

V příhodné pevné vazbě, čtvercovém formátu a s půvabným řešením obálky knihy vydalo v roce 2019 Národní muzeum – České muzeum hudby soupis starých tisků s hudební tematikou. Autorkou pečlivě připravené knihy je kurátorka dané instituce Dagmar Štefancová, která se v posledních deseti letech podílela mimo jiné na katalogu sbírky Ondřeje Horníka, přispěla řadou cenných hesel do on-line verze Encyklopedie knihy na portálu *knihoveda.cz* a publikovala řadu studií ze starší hudební kultury.

Samotný katalog více než sta starých tisků zabírá 134 z celkového počtu 233 číslovaných stran. Pečlivá příprava knihy se odráží nejen v úrovni katalogových hesel, ale také v podrobných úvodních kapitolách a doprovodném aparátu s celkem šesti různými typy rejstříků. V úvodu autorka vysvětluje především důvody vzniku katalogu s odkazem na dosavadní úroveň zpracování starých tisků, kdy připomíná jak recentní práci Petra Daňka (*Historické tisky vokální polyfonie, rané monodie, hudební teorie*

a instrumentální hudby v českých zemích do roku 1630, Praha, 2015), tak skutečnost, že ne všechny staré tisky eviduje mezinárodní soupis hudebních pramenů RISM. Katalogizované tisky pocházejí z několika fondů hudebněhistorického oddělení Českého muzea hudby: takzvaného notového archivu, specifického fondu AZ a sbírkové knihovny. Horní časová hranice i další koncepční aspekty byly voleny s ohledem na vznikající soupis hudebních rukopisů z daných sbírkových fondů, což se mimo jiné týká také chronologického řazení katalogových záznamů. Už z vlastního úvodu také jednoznačně vyplývá otázka proveniencie tisků jakožto jednoho z klíčových aspektů.

Proveniencní otázky se prolínají také dvěma úvodními kapitolami o genezi sbírky, tedy z doby před vznikem samostatného hudebního oddělení a od jeho založení. Tímto způsobem lze totiž v chronologickém sledu sledovat nejen institucionální dějiny dnešního Národního muzea, ale také nejdůležitější akvizice a způsob

jejich prezentace včetně situací, kdy zodpovědní pracovníci odmítli zapůjčit vzácné rukopisy a tisky k výstavám mimo národní muzeum. Dagmar Štefancová zde především podrobněji analyzuje žádost o zapůjčení konkrétních položek pro Mezinárodní výstavu hudební a divadelní kultury ve Vídni (Ausstellung für Musik- und Theaterwesen Wien 1892). K cenným akvizicím přispěly také ceciliánská reforma, protože redakce reformního časopisu *Cyrl* vyzývala duchovní a chrámové hudebníky, aby starší hudební památky poskytli muzeu, a také významné pražské výstavy (zejména Jubilejní zemská výstava 1891 a Národopisná výstava československá 1895), po jejichž skončení se některé exponáty dostaly do muzejních sbírek. Je však důležité připomenout, že podstatná část právě těchto akvizic (vedle středověkých památek jde zejména o raněnovověké kancionály) putovala do muzejní knihovny, dnes se proto nachází ve sbírkách Knihovny Národního muzea. Otázku rozdělení a uložení hudebnin dle jejich povahy do muzejní knihovny a hudebního archivu ostatně reflektoval již Zdeněk Nejedlý, jak je v recenzované práci příhodně připomenuto (s. 16).

Teprve roku 1946 došlo k osamostatnění hudebního oddělení Národního muzea na základě jeho odloučení od Knihovny. Obou pracovišť se zásadním způsobem týkal velký příliv konfiskátů a deposit, z nichž řada zejména klášterních sbírek byla po roce 1989 vrácena. Vedle reflexe dalších přírůstků a výstavních aktivit hudebního oddělení autorka podrobněji zmiňuje i vyčlenění nového fondu AZ, „*původně zamýšleného jako fond liturgických knih, vzácných kancionálů a starých rukopisů a tisků*“ (s. 23). Vedle zásadní obsahové hodnoty spočívá význam tohoto fondu také v jeho evidenčním zpracování, a tudíž i snadnější badatelské přístupnosti. I po zahájení činnosti Muzea české hudby měl právě fond AZ významné postavení, protože nově získané

rukopisy středověku až baroka byly automaticky včleněny do toho fondu a v jeho rámci i zpracovávány, zatímco staré tisky do roku 1850 s tematikou hudební teorie putovaly do sbírky starých tisků D (s. 25).

Na publikaci velmi oceňuji zařazení a koncepci následující kapitoly se stručným názvem Zhodnocení fondu. V přibližně chronologickém sledu jsou zde představeny tisky, rozčleněné do časových a tematických okruhů (inkunábule – liturgické knihy – postinkunábule – paleotypy, ale také tematické skupiny jako parafráze žalmů, polyfonní tisky dle období, tabulatury a tisky instrumentální hudby, kircheriana a další). Kapitola vytváří prostor pro kontextualizaci jednotlivých tisků ve smyslu jejich postavení v konkrétních konvolutech i ve smyslu liturgické funkce. Velice zajímavá antologie lamentací od různých autorů (*Piissimae ac sacratissimae lamentationes*, Lutych 1557), která je součástí konvolutu francouzských tisků formátu sborové knihy, sloužila k liturgii Svatého (neboli Pašijového, nikoli Velikonočního) týdne v rámci takzvaných Temných hodin (matutinum a laudy, tzv. *tenebrae*). Ty se v rámci dobové praxe nekonaly v noci či před svítáním, ale naopak v závěru předchozího dne, fakticky tak zněly odpoledne či navečer od středy do pátku Svatého týdne. Orientaci v katalogu usnadňuje a důležité údaje zpřehledňuje tabulka nazvaná Přehled signatur, přírůstkových a inventárních čísel, která kromě konkordančního významu stručně uvádí i způsob nabytí jednotlivých položek.

Samotný katalog je vypracován velmi podrobně. V případě hlasových knih následuje jejich výčet hned za katalogovým číslem a rokem vydání. Katalog pokračuje kategoriemi autor / editor, nakladatelské údaje, rozměr (knižní blok + knižní desky), rozsah / kolace, obsah, výzdoba, notace, vazba, stav, provenience, razítka, citace, staré identifikační znaky, signatura /

inventární číslo. V případě konvolutů je za proveniencí zařazena kategorie složení konvolutu i s odkazem na pořadová čísla jednotek v rámci recenzovaného katalogu. V případě většího množství exemplářů téhož tisku (týká se to zejména *Matoušových pašijí* od Václava Karla Holana Rovenského) jsou popsány každý zvlášť ve všech relevantních kategoriích.

Co se týče jednotlivých položek, v duchu zkrácené sentence *habent sua fata libelli* i jejího původního kontextu (*pro captu lectoris*) se prakticky za každou skrývá nejen zajímavý obsah, ale i fascinující osudy. Zajímavá je proveniencce žalmových parafrází, vydaných roku 1590 v Herbornu (katalog č. 39), která na titulní straně první části nese dle katalogu přípis „*Ex catalogo cano[n]iae] Praemons[tratens]i Iglavi[ae]*“, kterou autorka vysvětluje odkazem na patronátní právo premonstrátského řádu k jihlavské faře u sv. Jakuba. Patronát původně náležel želivským premonstrátům, po dočasném úpadku jejich kláštera přešel jeho majetek a práva na premonstráty strahovské. I po obnovení želivského kláštera v roce 1643 zůstala jihlavská fara z rozhodnutí provinciální kapituly v držení strahovského kláštera (Dušan Foltýn ed.: *Encyklopedie moravských a slezských klášterů*. Praha: Libri, 2005, s. 351).

Dvě hlasové knihy druhého dílu norimberské antologie *Sacrae symphoniae* z roku 1600 (katalog č. 42, v konvolutu s číslem 44) představují cennou součást knihovny latinské školy v Jáchymově, v tomto případě zachycuje i ražený nápis na vazbě konvolutu jména členů jáchymovské městské rady, kteří škole tento tisk rok 1601 věnovali (a nejspíše také zaplatili samotnou vazbu hudebnin).

Částečně moravskou proveniencí a nepochybně spleťtí osudy má konvolut dvou liturgických tisků z Benátek. K římskému misálu z roku 1624 je přivázán rozsahem nevelký tisk mešních proprií minoritského řádu z roku 1618

(proto je v katalogu uveden jako první pod číslem 52, misál nese číslo 53). Dle přípisu na titulní straně misálu tisk pořídil probošt benediktinského kláštera v Rajhradě Jiří Vojtěch Kotelicius z Horštejnu v roce 1626 za čtyři zlaté; provenienční poznámka včetně dodatku *Et intitularit Vade mecum* by mohla znamenat, že Kotelicius koupil misál již svázaný i s mešními proprii (u jiných akvizic někdy uvádí vlastní rukou i ceny za vazbu), aby mu sloužil na cestách. Právě tohoto probošta, který zemřel roku 1643, lze považovat za „skutečného zakladatele větší knihovny“ (Vladislav Dokoupil: *Dějiny moravských klášterních knihoven ve správě Universitní knihovny v Brně*. Brno, 1972, s. 26) a právě Dokoupil zmiňuje největší prodej starých tisků z klášterní knihovny ve dvacátých letech 20. století, o nichž bohužel neexistují konkrétní záznamy. Je však pravděpodobné, že i benátský misál Rajhrad opustil právě v této době (tamtéž, s. 71).

Příkladem starého tisku z pozůstalosti budiž zde exemplář *České mariánské muziky* Adama Michny z Otradovic (Praha 1647), který jako dar z majetku Dobroslava Orla převzalo Národní muzeum v roce 1952. Starší proveniencce bohužel není známá. Na straně 31 se nachází rukopisná poznámka nejasného významu *Con e borsina*. Příslušnou aperturou zároveň začíná oddíl *Žalostná postní tragedye ve čtyry actus rozdělená*, a proto je otázkou, zda se ona poznámka nemůže vztahovat k dobové provozovací praxi hry *colla parte* s trombony v rámci zádušní liturgie a pašijových procesí (viz například Zdeněk Orlita: *Postní a velikonoční období v praxi olomouckých jezuitských sodalit v druhé polovině 17. století*. *Časopis Matice moravské*, roč. 125 (2006–2007), č. 1, s. 53–76).

Recenzovaná publikace Dagmar Štefancové představuje důležitý příspěvek k problematice starší hudební kultury i k poznání cených fondů Českého muzea hudby. Podobných

pojednání, týkajících se fondů na území dnešní České republiky, existuje jen velmi málo. Za připomenutí v tomto kontextu stojí strojopisně vydaná práce Vladislava Dokoupila a Vladimíra Telce *Hudební staré tisky ve fondech Universitní knihovny v Brně* (Brno: Universitní knihovna, 1975), která nahlíží v podobné perspektivě poměrně široké spektrum tehdejších knihovnických sbírek včetně řady klášterních, avšak na rozdíl od recenzovaného katalogu ne v takovém detailu. Katalog hudebních tisků Českého muzea hudby tak lze chápat mimo jiné i jako vzorovou práci, a to nejen kvalitativně, ale především ve smyslu následování hodných principů.

Vladimír Maňas

JIŘÍ SLAVÍK, ORCHESTR
LIDOVÝCH NÁSTROJŮ VUS
ONDRÁŠ, DÍVČÍ SBOR VUS
ONDRÁŠ, DĚTSKÝ SBOR
ONDRÁŠEK, MARIAN FRIEDL

Cesta světla Jiřího Slavíka a Vojenského uměleckého souboru Ondráš

**SU 4321-2. CD. Datum vydání 2022.
Celková stopáž 48:30.**

Spolupráce multiinstrumentalisty, skladatele a pedagoga Jiřího Slavíka s Vojenským uměleckým souborem Ondráš z Brna započala přibližně před pěti lety. Orchester lidových nástrojů zmíněného tělesa tehdy doprovázel Slavíka při koncertních provedeních jeho Andělem oceněného alba *Mateřština* (2016), kde se autor inspiroval lidovou písní a čerpal z ní ve vlastním uměleckém vyjádření. Kromě několika dílčích hudebních úprav tato spolupráce pokračovala v roce 2018, kdy Slavík vytvořil kompletní hudbu i texty pro celosouborový pořad k výročí šedesáti pěti let existence Ondráše s názvem *kRok za kRokem*. Prozatím poslední kooperace hudebníka se souborem, jež byla vinou nedávné pandemie takřka dva roky pozdržena, se realizovala za přispění hudebního vydavatelství